

## A bankadó mint aduász

Nem adott sok időt és esélyt a kormány arra, hogy a költségvetési lyukat betömő különadó kérdésében megegyezésre jusson a magyar gazdaság olyan fontos szereplőivel, mint a bankok és biztosítók. A június elején kijelölt hó végi határidőt alig két nappal megtoldva, a „kőbe vésett” kétszázmilliárd forintos tervből egy tapodtat sem engedve, már július 2-án az Országgyűlés asztalára tette törvényjavaslatát. A kormányt semmilyen érv nem tántorította el a túlméretezett sarctól: a javaslat a gazdasági miniszter szerint is „brutális” összeget osztja szét a pénzügyi szervezetek között. A populizmus újfent diadalt aratott az ország távlatos érdekeit szem előtt tartó ésszerűségeen.

A kétszázmilliárd indoka pofonegyszerű: pont ennyi szükséges az idei 3,8 százalékos költségvetési hiánycél teljesítéséhez, jöllehet ezt nem kis mértékben éppen az új kormány veszélyezteti néhány, „népjólétinek” aligha nevezhető intézkedésével: a kedvezményes társasági adó kiterjesztése a nagyobb vállalatokra, a nagy értékű vagyonokra (vitorlás, repülő) kivetett adó eltörlése vagy az örökösödési illetékmentesség kiterjesztése a jelentősebb vagyonokra. Miután a költségvetés fellazításának uniós elutasítása egyértelművé tette, hogy a kétharmados kormány legfeljebb itthon lehet mindenható, gyorsan módosítani kellett a gazdasági programot. A sebtében összecsapott „akcióterv” aduásza a bankadó lett: ez hivatott biztosítani, hogy a költségvetés hiánya az országot hitelező nemzetközi szervezetek számára elfogadható szinten maradjon.

## Régi-új sarc, fékezetlen habzással

Nem vall nagy találékonyságra az ötlet, hiszen az utóbbi hónapokban a nyugati világban trendivé vált a bankadó gondolata. 2004-ben Gyurcsány Ferenc eredetibb volt a költségvetési lyuk betömésére kiagyalt banki különadóval, habár ambíciójában meg sem közelítette utódját: az ő két évre szóló 30-35 milliárd forintos éves sarca negyede volt a bankszektorról most három éven át beszédni kívánt 120-130 milliárdnak. A különadót 2007-től felváltó, az állami kamattámogatású lakáshitelekhez kötődő járadék pedig már célzottan próbált visszavenni a kormányzati beavatkozással generált banki extranyereségből. E járadéknak az idei évre várt 13 milliárd forintja végképp elenyésző az új sarchoz képest, amelyet mostantól már nemcsak a hitelintézeteknek, hanem a biztosítóknak és más pénzügyi vállalkozásoknak is fizetniük kell.

Abban sincs újítás, hogy a most beterjesztett javaslat is feszegeti az alkotmányosság határát. Az előző évi állapotra vonatkozóan utólag kiagyalt adó akkor is visszamenőleges hatályú, ha megfizetni csak a törvény kihirdetését követően kell. Hiszen utólag már nem lehet úgy alakítani az üzletpolitikát, hogy elviselhető legyen a horribilis adó terhe. Értem, persze, hogy épp azért lett így kitalálva, nehogy az érintettek az adóalap csökkentésével veszélyeztessék az államkassza bevételeit. Hogy ez nagy valószínűséggel beleütközik a jogbiztonság elvébe? Kit érdekel ma már? Hiszen az alaptörvény megsértésének lassan már nincs gátja. A köztársasági elnök - saját bevallása szerint - nem kívánja betölteni az „ellensúly” szerepét, sőt inkább megolajozná a kormány és parlamentje jogalkotását. Az alkotmánybírók jelölési rendjének megváltoztatása újabb „féket és ellensúlyt” iktat ki a kétharmados többségű kormányerő buldózerét fékezni hivatott alkotmányos rendből.

Léteznek az ilyen törekvéseknek történelmi előzményei, van hát honnan meríteni. Ugyanazt a példát citálnám ide, amit a korábbi bankadót kritizáló 2004-es írásomban. „Bizonyos adótervezetek voltak meg monopoljavaslatok, amelyekkel Süss előhozakodott: kétségtelenül szemben állt mindegyikük az alkotmány szellemével; megfogalmazásuk azonban kétértelmű, s ha valaki ügyesen csúri-csavarja a törvényt, hát minden nagyobb nehézség nélkül

keresztülviszi őket" - jellemzi Oppenheimer titkos pénzügyi tanácsost Feucht-wanger a Jud Süssben, és, mint látható, ebben a tekintetben sem változott sokat a világ.

A Gyurcsány-kormány óvatosabb volt, mint a mai; igaz, akkor még valódi fékek és ellensúlyok működtek. Amint észlelték, hogy a bankok társasági adójának megemlése kiverheti az alkotmányossági biztosítékokat, új, a diszkrimináció vádját kizáró megoldást (kamatkülönbözet-adó) kerestek. Orbánékat azonban nemcsak a kivetés alkotmányosnak nehezen tekinthető módja nem zavarta akkor, amikor a törvényjavaslatukat benyújtották, de a kirótt adónak a nemzetközi összevetésben kirívó mértéke sem. Azzal sem foglalkoztak, hogy milyen veszélyes hatásai lehetnek a magyar gazdaságra.

## Sánta hasonlat

Minden hasonlat sántít, bár annyira azért ritkán, mint a kormánynak a bankadót alátámasztó mostani hivatkozása. Akciótervét ismertető parlamenti expozéjában Orbán Viktor azt a hangzatos érvet hozta fel a bankadó mellett, hogy nekik is segítséget nyújtott az állam, amikor a hitelválság miatt bajba kerültek, hát akkor most segítsenek ők. Később pedig szóvivőjén keresztül azzal büszkélkedett, hogy lám, Magyarország éllovassá vált, hiszen a bankadó mind az EU, mind a G20-ak júniusi csúcstalálkozóin központi téma volt.

A dolog szépséghibája csak az, hogy Orbán egyik érve sem „ül”, bármennyire jó is hallani őket. A hazai bankmentés elenyésző volt a nyugati országokéhoz képest, miközben a mi bankadónk sokszorosa lenne annak, amit azok a kormányok terveznek (ha egyáltalán), amelyek súlyos mentőcsomagokat adtak bankjaiknak. Így aztán Orbán érvelésénél sokkal közelebb áll a magyar valósághoz Wayne Swan ausztrál miniszterelnök-helyettesnek a G20-ak torontói találkozóján elhangzott megállapítása: „az igazság valószínűleg az, hogy egyesek azért találták ki ezt az adót, mert némi pénzhez akarnak jutni”.

Az Európai Bizottság összesítése szerint a tagállamok 2008 őszétől együttesen az éves bruttó nemzeti termék harmadára rúgó kötelezettséget vállaltak bankszektoraik megsegítésére: legnagyobb hányadát az összesített GDP negyedére rúgó garanciavállalások jelentették (ezek csak a majdani beváltás mértékéig terhelik az adófizetőket), míg az állami tőkejuttatások a GDP 2,6 százalékát, a likviditásnyújtás 2,9 százalékát, a bukott követelések elengedése pedig 0,8 százalékát. Magyarországon a GDP hét százalékának megfelelő mértékben vállalt kötelezettséget a kormány, ebből hat százalék a banki forrásbevonásokra szóló garanciavállalás, és csupán egy százalék a tőkejuttatás.

A magyar kormány bankszektornak nyújtott segítsége nemzetközi összehasonlításban tehát nagyon mérsékelt volt, és zömét a garancia teszi ki, ami várhatóan nem terheli az adófizetőket. Két bank kapott - piaci kamatozású - hitelt a magyar államtól: az OTP (már vissza is fizette) és az FHB Jelzálogbank. A kölcsön fejében vállalták, hogy a válság hatásának enyhítése érdekében bővítik vállalati és lakossági hitelezésüket. Állami tőkejuttatásra egyedül az FHB-nak volt szüksége, de az ennek fejében kibocsátott állami részvényeket a bank már idén tavasszal visszaváltotta.

Orbán Viktort láthatóan nem tájékoztatták arról, hogy számos nyugati állammal szemben nálunk aligha jó érv a bankadó mellett az, amivel például brit kollégája, David Cameron érvelt: „a világ legnagyobb bankmentése nálunk történt, nem mehetünk úgy tovább, mintha semmi sem történt volna; a bankoknak vissza kell fizetniük azt a pénzt, amit az adófizetőktől kaptak”.

Azért úszta meg a bankmentéseket ilyen olcsón a magyar kormány (és úsztuk meg mi, magyar adófizetők), mert a külföldi tulajdonú bankok anyaintézményei vállalták, hogy a likviditási válság közepette is ellátják forrásokkal magyarországi leányaikat, és ahol a

hitelezési veszteségek miatt szükséges, a tőkepótlásról is gondoskodnak. Felelős tulajdonosként viselkedtek tehát, ami persze elvárható volt: dicséret ezért nem illeti őket. A magyar kormánynak viszont illik ezt tudomásul vennie akkor, amikor sehol nem látott mértékű sarcot ró ki rájuk.

Ahol ugyanis terveznek valamiféle banki különadót, megfontoltabban és jóval kisebb mértékben teszik. A legnagyobb összegű adófizetői pénzekkel megsegített amerikai nagybankokra is harmadakkora sarcot (a mérlegfőösszegük 0,15 százalékát) kíván Barack Obama kivetni, mint magyar kollégája a magyar bankszektorra (a benyújtott törvényjavaslat szerint a mérlegfőösszegük 0,45 százalékát). Az Egyesült Államok még mindig csak fontolgatott bankadó-terve ráadásul kimagasló mértékű a többi nyugati országéhoz képest. A szintén jókora állami mentőövben részesült brit bankokra tervezett különadó kulcsa (0,07 százalék) a felét sem éri el az amerikai tervnek, és ekkorára, vagyis a magyar adókulcs alig hatodára szabnák Ausztriában is a sarcot. A jelentős állami segítségben részesült német bankszektorra készülő adóterv még náluk is jóval szerényebb: a nagybankoknál 0,04 százalék, a kisebbeknél ennél is alacsonyabb lenne a kulcs.

Mellesleg a mai gazdasági krízist kiváltó hitelválság kiindulópontját jelentő nyugati világban sem állnak ki a kormányok egyöntetűen a bankadó mellett. Ahol támogatják az ötletet, többségében ott sem a folyó költségvetési lyuk betömésére használnák, hanem egy jövőbeli válság kezelésére szolgáló alap feltöltésére. Már az EU csúcstalálkozóján viták alakultak ki a bankadó szükségessége és mértéke körül, és még nagyobb volt a nézetkülönbség a torontói csúcsértekezleten, ahol a képviselők harmada (köztük pl. Kanada, Japán, Kína, Ausztrália) vetette el a bankadó ötletét. Lám, bölcs kormányunk gondoskodik róla, ha másban nem is, de legalább a bankadó mértékében élen járunk a világon.

## **A populizmus csapdája**

A bankadó jó tünete és kiváló eszköze a populista politikának. Nem véletlenül kapott vastapsot Orbán Viktor a parlamentben, s nemcsak saját pártszövetségétől, de a magyar Országgyűlés összes frakciójától. Hiszen kevés népszerűbb dolog van a világon, mint a „pénzgyártó” bankok megsarcolása.

Bármennyire jól is cseng a bankadó mögött meghúzódó lehetséges ideológia (fizessen az, akinek a válság köszönhető; akit a bajban megmentettek; akinek sok pénze van; aki a jövőben is rászorulhat a segítségre), a törvényjavaslat szerinti formában akkor is jókora veszélyekkel járna a bankadó kivetése, ha a hangoztatott érvek ülnének. A nemzetközi összevetésben példátlan adókulcsok súlyos érvágást jelentenek az érintett pénzügyi szervezeteknek. A hitelintézetek fizetik a legtöbbet, becslésem szerint százharmincmilliárdot, vagyis a tavalyi adózás előtti eredményük felét. Nyereségükhöz mérten hasonló arányú a biztosítókra jutó harminchatmilliárdos sarc is. A legrosszabbul a pénzügyi vállalkozások (köztük a lakosságot is hitelező lízingcégek) járnak: nekik körülbelül annyit kell fizetniük, amekkora mínusszal (bő tízmilliárddal) a tavalyi évet zárták. A tavalyi tőkevesztést így most további követi majd.

Jó néhány bank és biztosító éppen a különadó miatt fog tőkevesztést elszenvedni. A biztosítók jövedelmét az árvíz csapolja meg, de a bankokra is rosszabb idők várnak, hiszen a svájci frank erősödése növeli a hitelezési veszteségeket, miközben várhatóan csökken a pénzügyi műveletekben elérhető profit. Pedig már tavaly is sok banknak visszaesett a nyeresége, sőt némelyikük veszteségbe ment át. A bankszektor 255 milliárd forintos tavalyi adózás előtti eredményének háromnegyedét az OTP bankcsoport hozta össze, miközben a mérlegfőösszeg alapján elosztott különadó negyede jut csak rá, háromnegyede a nyereség egynegyedét bezsebelő bankoké marad.

Ez is jelzi, hogy nem csupán a különadó mértékével van baj, de a kivetés módjával is - túl azon, hogy a tavalyi állapotra utólag kirótt adó sérti a jogbiztonságot. Nem fair, hogy miközben a törvényjavaslat indoklása az „általános adófizetési kötelezettséget meghaladó közteherviselésre képes adófizetők szolidaritására" hivatkozik, a többi pénzügyi szervezettel szemben a bankok különadóját nem jövedelemre, hanem a tevékenység terjedelmét tükröző mérlegfőösszegre vetik ki. Így éppen azon külföldi tulajdonosokat sújtja legjobban a különadó, amelyek a hitelválság során jelentős forrásokkal és tőkével támogatták leánybankjaikat; részben a tulajdonosi felelősség okán, részben a hosszú távon megtérülő befektetés reményében.

Ezzel a befektetői bizalommal él most vissza az új kormány. Nem véletlen, hogy az Európai Bankszövetség felemelte szavát a túlméretezett magyar bankadó terve miatt, a hat leginkább érintett nyugat-európai nagybank vezetője pedig az IMF-hez fordult, hogy az új hitel-megállapodásról induló tárgyalás során bírja jobb belátásra a magyar kormányt. A kormány erre a lehető legdurvább választ adta: még a delegáció megérkezése előtt benyújtotta törvényjavaslatát.

Nagyon persze nem lepődhetünk meg, hiszen a kormányfő szokott volt pökhendien afféléket mondani, hogy „van élet az Unión kívül", és nevezte már „idegenszívűnek" meg „szépen zsírosodónak" a külföldi tőkéből működő biztosítóinkat. A politika világában különösen kontraproduktív gőgjét láthatóan az sem törte le, hogy rövidlátó politizálásával nemcsak a forintot, de még az eurót is sikerült a minap megingatnia, amivel a fél világot magára (az országra) haragította. Most újból megtette, amit már annyiszor: beintett a magyar gazdaság számára fontos tőkéscsoportoknak.

Pedig nemcsak a mi életünket teszi ezzel nehezebbé, de saját kormányát is - ebben áll a populizmus csapdája. A bankok és biztosítók nemcsak profitot termelnek minálunk (persze azt is), de eközben fontos gazdasági funkciókat látnak el, s mivel a magyar jövedelemtulajdonosok az elmúlt húsz évben sem gyűjtöttek össze elegendő tőkét a pénzintézetek működtetéséhez, külföldi tőkét hoznak ide. A külföldi bankok még külföldi forrásokat (német, osztrák, olasz polgárok megtakarításait) is hoznak ide, mert a mi szerény megtakarításainkból aligha tudnának annyi hitelt nyújtani, amennyire a magyar gazdaságnak szüksége van. Teszik ezt azért, mert a magyar bankpiac jobb növekedési kilátásokkal és profittal kecsegtet, mint a fejlettebb nyugatiak. De ha nem üzletük prosperálása, hanem egy kirívóan magas bankadó miatt kényszerülnek tőkeemelésre, nem zárható ki, hogy inkább a hitelezésből való visszavonulást választják.

Már ezt megelőzően is tudnak kellemetlenséget okozni a magyar kormánynak, a vállalatoknak és a lakosságnak. Ha eladják portfóliójukból az állampapírokat (márpedig a mérlegfőösszegre vetített bankadó erre ösztönzi őket), hatása azonnal megemeli a pénzpiaci kamatokat, a devizakiáramlás pedig a forintárfolyamot gyengíti. Hiába ígéri a kormány, jogi eszközökkel nehéz lesz útját állni annak, hogy az adó költségét valami módon (a hitelkamatok és a díjak emelésével, a betéti kamatok csökkentésével) ne az ügyfelekre terheljék. Ha a különadó következtében apadó tőkeerejük miatt a hitelezést is visszafogják, azzal a gazdaság növekedését fékezik - s éppen akkor, amikor annak élénkítése lenne ildomos. A magát ciklusnélkülinek képzelő kormány a recesszióból való kilábalást nehezítő bankadóval éppen a politikai ciklusok helyreállítását segíti, hiszen ki fog olyan kormányra szavazni, amely nem képes növelni az anyagi javakat?

Sokra megyünk persze a bukásukkal, ha kamikaze-politikájukkal az egész országot magukkal rántják! Pedig a gazdasági ügyekben eddig felmutatott, minden előrelátást és ésszerűséget nélkülöző erőpolitika könnyen vezethet ide. Rövid távon kényelmes lehet a kormánynak gazsuláló Magyar Nemzeti Bank, Gazdasági Versenyhivatal és pénzügyi felügyelet, aminek elérésére mindent bevetettek, de előbb-utóbb megbosszulja magát a fékek és ellensúlyok teljes körének kiiktatása. A történelem sokszor bizonyította már, hogy

nincsenek tévedhetetlen emberek. Ezen a „történelem ura” sem segíthet - még ha alkotmányba foglalják is.

(Élet és Irodalom LIV. évfolyam 27. szám, 2010. július 9.)